

T.C.
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi

**ULUSLARARASI
DÜŞÜNCE ve SANATTA MEVLÂNÂ
Sempozyum Bildirileri**

**INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON
MAWLÂNÂ JALÂLADDÎN RUMÎ
IN THOUGHT and ART
Papers**

May, 25-28 Mayıs 2006
Çanakkale
Türkiye/Turkey

KAYSERİ'DE BAYRAM PAŞA MEVLEVÎHÂNESİ VE 1047 H / 1637 M TARİHLİ VAKFIYESİ

Yusuf KÜÇÜKDAĞ

Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Konya.

Bariş SARIKÖSE

Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı Doktorantı, Konya.

ÖZET

Osmanlı Devleti'nde XVI. yüzyılın başlarından itibaren çok sayıda mevlevîhâne inşa edilmiştir. Bu konu da devlet teşvik edici olmuş; üst düzey bürokratlarla, itibarlı kişiler değişik yerlerde mevlevîhâneler açmıştır. Bunlardan birisi de Veziriâzam Bayram Paşa (Ö.1638)'dir. Bayram Paşa kendisi Zeyniye Tarikatı'na müntesip olmasına ve bu tarikat için İstanbul'da bir tekke yaptırmasına rağmen veziriâzamlığı sırasında biri Kayseri'de diğeri Amasya'da iki Mevlevîhâne inşa ettirmiş; bu tarikat yapılarında mevlevîlerin rahat bir şekilde faaliyet göstermeleri için vakıflar tahsis etmiştir. Bayram Paşa'nın Kayseri'deki mevlevîhâneye tahsis ettiği vakıflarla ilgili Konya Mevlânâ Müzesi Arşivi'nde bulunan 15 Safer 1047 / 9 Temmuz 1637 tarihli vakfiye Başbakanlık Osmanlı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivlerindeki belgeler ışığında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bayram Paşa, Mevlevîlik, Mevlevîhâne, Kayseri.

MEWLEWIKHANE OF BAYRAM PAŞA IN KAYSERİ AND IT'S WAKF REGISTER DATED IN 1047 H / 1637 G

ABSTRACT

In the period of Ottomans, many mewlewikhane's were established after the 16'th century. The Ottoman Empire encouraged people and bureaucrats and respected people opened mewlewikhanes in various places of Ottoman land. One of these bureaucrats is Bayram Paşa (d.1638). Although he was a member of Zayniyya Sufi Order and he founded a tekke in İstanbul for this Sufi Order, he established two mewlewikhanes in Kayseri and Amasya. He also assigned wakfs for these tekkes to pave way Mewlewis to perform their activities. He established two mewlewikhanes in Kayseri and Amasya. The wakf register of Bayram Paşa Mewlewikhane in Kayseri is now in the Archives of Konya Mevlana Museum. The wakf register which is dated 15 Safer 1047 / 9 July 1637 is examined under the light of the documents in the Ottoman Archives and the Archives of Directorate of Wakfs.

Key Words: Bayram Paşa, Mewlewi Sufi Order, Mewlewikhane, Kayseri.

Anadolu'nun Türk yurdu haline gelmesinde ve İslâmiyet'in burada yayılmasında tarikatların rollerinin büyük olduğu bilinmektedir. Selçuklular döneminde Anadolu'da faaliyet gösteren tarikatlardan biri de Mevlânâ Celâleddin-i Rumî'nin ölümünden sonra onun fikirleri esas alınarak kurulmuş ve hızlı bir şekilde yayılmış olan Mevlevîlik'tir¹. Anadolu Selçukluları'nda olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de büyük bir ilgi gören Mevlevîler, padişahlar ve üst düzey yöneticiler tarafından devamlı surette desteklenmişlerdir.

Üst düzey yöneticilerin Mevlevîliğe sempati duymalarının temelinde, Mevlânâ

¹ Geniş bilgi için bkz. Abdülbâki GÖLPINARLI, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*, İnkılâp ve Aka Kitapevleri, İstanbul 1983.

hayranlığı dışında, Anadolu'da XV. yüzyıldan itibaren oldukça etkili olan ve Osmanlı Devleti'nin aleyhinde faaliyette bulunan Safevî Tarikatı'nı önlemeye yönelik devlet politikası da yatmaktadır¹. Birçok Osmanlı veziriazamı gibi, Sultan IV. Murad (1623-1640) dönemi sadrazamlarından olan Bayram Paşa (Ö. 1638) da kendisi Zeyniyye Tarikatı'ndan olmasına rağmen, dönemin resmî anlayışı gereği Mevlevîliğe ilgi göstermiş ve destek vermiştir. Osmanlı temel politikası çerçevesinde o, Amasya ve Kayseri'de birer mevlevîhâne yaptırıp vakıflar tahsis etmiştir. Bu bildiride Bayram Paşa tarafından Kayseri'de inşa ettirilen mevlevîhâne ile bunun vakfiyesi ve vakıfları incelenecektir.

BAYRAM PAŞA'NIN KISA BİYOGRAFİSİ

Aslen Lâdikli bir ailenin çocuğu olan ve İstanbul'da doğan Bayram Paşa'nın babası Kurt Ağa'dır. Yeniçeri ocağında çeşitli görevler aldıktan sonra 1623 yılında yeniçeri ağası olmuş² ve Sultan I. Ahmed (1603-1617)'in kızı Hanzâde Sultan ile evlenerek saraya damat olmuştur³. 1626'da Mısır valiliğine tayin edilmiş, 1628 yılında ise kubbe veziri olarak İstanbul'a geri çağırılmıştır. 1043 H / 1633 M senesinde Rumeli Beylerbeyiliğine getirilmiştir. Bu görevi sırasında tımar ve zeamet yoklaması yaptırıp tımar defterlerini tanzim ettirmiş⁴; başarılı çalışmalarından dolayı padişah tarafından İstanbul'a çağrılarak ikinci vezir yapılmıştır. Revan seferi sırasında İstanbul'da sadaret kaymakamı olarak kalmış; aynı zamanda Maanoğlu Fahreddin ve oğlu Mesut'un bertaraf edilmesi için görevlendirilmiştir. Tabaniyası Mehmed Paşa, Revan seferi sırasında görülen ihmali yüzünden azledilince, Bayram Paşa, onun yerine 7 Ramazan 1046 / 2 Şubat 1637 yılında sadrazamlığa getirilmiştir⁵. Bayram Paşa, yapılan bu atamadan hemen sonra İran cephesine gönderilmiş; Birecik'te döktürdüğü topları Musul'a naklettirdikten sonra Amasya'da kışlağa çekilmiştir. Burada iken ilkbaharda sefere çıkacak olan ordunun geçeceği yerlerde yiyecek ve mühimmat tedariki yaptıktan sonra 28 Mayıs 1638'de Konya'dan geçerek İnönü'nde padişahın ordusuna katılmıştır. Bu sefer sırasında Urfa yakınlarında Cüllab⁶ denilen yerde vefat etmiştir. Bayram Paşa'nın ölüm tarihi hakkında çeşitli rivayetler vardır. *Bağdat Seferi Menzîlnâmesi*'ndeki kayda göre vefatı, 16 Rebiyülâhîr 1048 / 7 Eylül 1638' dir⁷. *Hadîkatü'l-Vüzerâ*'da Bayram Paşa'nın vefat tarihi için 27 Rebiyülevvel 1048 tarihi verilmiştir⁸. *Bağdat Seferi Menzîlnâmesi*'nin sefer sırasında tutulan günlük belge niteliğinde bilgileri ihtiva ettiğine bakılırsa Bayram Paşa'nın ölüm tarihi olarak 16 Rebiyülâhîr 1048 tarihi doğru kabul edilebilir. Cenazesi İstanbul'a nakledilip, Cerrahpaşa yakınlarında, o dönemde "Avrat Pazarı" denen yerdeki türbesine defnedilmiştir⁹.

Tedbirli bir devlet adamı olan Bayram Paşa, padişah tarafından da çok sevilirdi. Nitekim ölümünü duyan Sultan Murad'ın ağladığı söylenir. Daha önce de zikredildiği üzere Zeyniyye Tarikatı'na bağlı olan Bayram Paşa¹⁰, birçok hayır eseri yaptırmıştır. İstanbul'da türbesinin yakınlarında medrese, sıbyan mektebi, tekke, sebîl ve dükkânlardan oluşan bir külliye inşa ettirmiştir¹¹. Sadaret kaymakamı olarak görev yaptığı sırada İstanbul surlarını onartmış, sura bitişik yapıları yıktırarak şehre yeni bir görünüm kazandırmıştır¹². Rumeli'nde Köstendil ve Eğridere

¹ Yusuf KÜÇÜKDAĞ, "Antep Mevlevîhânesi ve Vakfiyeleri", (Kısaltma: *Antep Mevlevîhânesi*), *Osmanlı Döneminde Gaziantep Sempozyumu* (22 Ekim 1999), (Ed. Yusuf KÜÇÜKDAĞ), Gaziantep 2000, s. 211-212. Osmanlı Devleti'nin Safevî Tarikatı'na karşı aldığı diğer önlemler için bkz. aynı yazar, "Osmanlı Devleti'nin Şah İsmail'in Anadolu'yu Şiileştirme Çalışmalarını Engellemeye Yönelik Önlemleri", *Osmanlı*, (Ed. Güler EREN), C.I, Yeni Türkiye Yay., Ankara 1999, s. 269-281; aynı yazar, "Osmanlı Devleti'nin Şah İsmail'in Şîf Propagandacılarına Halvetiyye ile Karşı Koyma Politikası", *XIII. Türk Tarihi Kongresi* (Ankara: 4-8 Ekim 1999), III/ I, TTK, Ankara 2002, s. 435-444.

² ŞEYHÎ MEHMED EFENDİ, *Vekayii'l- Fudalâ*, I, (Nşr. Haz. Abdülkadir ÖZCAN), Çağrı Yayını, İstanbul 1989, s. 72-73; Yusuf HALAÇOĞLU, "Bayram Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Kısaltma: *DİA*), V, İstanbul 1992, s.266.

³ EVLİYA ÇELEBİ, *Seyahâtnâme*, I, (Haz. Orhan Şaik GÖKYAY), YKY, İstanbul, 1996, s.92.

⁴ İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, *Osmanlı Tarihi*, III, TTK, Ankara 1995, s.192.

⁵ ŞEYHÎ MEHMED EFENDİ, *Vekayii'l- Fudalâ*, I, s. 73; NAİMÂ, *Tarih*, III, (Haz. Zuhuri DANIŞMAN), İstanbul 1968, s. 1345-1346, 1381; EVLİYA ÇELEBİ, *Seyahâtnâme*, I., s. 97.

⁶ UZUNÇARŞILI'ya göre buranın adı Celab' tır.Bkz. aynı eser, s. 202.

⁷ Halil SAHİLLİOĞLU, "Dördüncü Murad'ın Bağdat Seferi Menzîlnâmesi (Bağdat Seferi Harp Jurnalı)", *Belgeler*, TTK, II/3-4, (1965), s.21.

⁸ Bk. Osanzâde Tâib Ahmed, *Hadîkatü'l- Vüzerâ*, İstanbul 1271, s. 80.

⁹ UZUNÇARŞILI, aynı eser, II. Kısım, s. 386.

¹⁰ NAİMÂ, *Tarih*, III, s.1394.

¹¹ NAİMÂ, *Tarih*, III, s. 1394; M. Baha TANMAN, "Bayram Paşa Külliyesi", *DİA*, V, s.267.

¹² EVLİYA ÇELEBİ, *Seyahâtnâme*, I., s.21,22,91,183,217.

şehirlerinin çevresindeki kaleler¹³, yine Eğridere Kasabası'nda cami, han, hamam, mektep¹⁴, Tarsus'un Kosun Nahiyesi'nde Çakıt Hanı veya Bayram Paşa Hanı olarak bilinen kervansaray¹⁵ ile memleketi Amasya'da bir mevlevîhâne inşa ettirmiş; su ihtiyacı hat safhada olan bu şehre su getirterek çeşmeler yaptırmıştır. Ayrıca Niğde çarşısında harap durumdaki dükkânları onartan¹⁶ Bayram Paşa, yukarıda belirtilen hayır eserlerinden başka bu tebliğin inceleme konusu olan Kayseri'deki Mevlevîhâne'yi yaptırıp buraya zengin vakıflar tahsis etmiştir.

KAYSERİ BAYRAMPAŞA MEVLEVÎHÂNESİ

YERİ

Tekkeler, daha Anadolu Selçukluları'ndan itibaren pek çok şehirde surların dışında inşa edilmiştir. Nitekim Mevlevîliğin ilk tekkesi olan Konya Mevlânâ Dergâhı, I. Alâeddin Keykubat döneminde (1220-1237) Konya surunun At Pazarı Kapısı dışında, o zamanlar iskân sahası olmayan bir tepenin üzerinde yapılmıştır¹⁷. Bu geleneğin Osmanlı döneminde de sürdürüldüğü görülmektedir¹⁸. Ancak vakfiyesindeki bilgilere göre, Kayseri'deki Bayrampaşa Mevlevîhânesi, alışıldan farklı olarak Kayseri surunun Yeni Kapısı içinde yer almaktadır. Bu farklı yapılanmanın bir sebebi olmalıdır. Bayrampaşa Mevlevîhânesi'nin kurulduğu yerin çevresinde, Mevlânâ'nın müşidi Seyyid Burhaneddin Muhakkik-i Tirmizî'nin kabrinin bulunduğu¹⁹, bunun yakınındaki zâviyenin XVIII. yüzyılın başlarında bile faal olduğu bilinmektedir²⁰. Aynı şekilde Konya'daki Şems Zâviyesi de sur dahilinde olup, buraya inşa edilmesinin nedeni, Şems-i Tebrizî'nin kabrinin orada bulunmasına bağlanmaktadır²¹. Bu durum, Şems Zâviyesi'nde olduğu gibi, Kayseri'de Bayrampaşa Mevlevîhânesi'nin Seyyid Burhaneddin'in hatırasına binaen burada yapıldığına işaret etmektedir.

İNŞA TARİHİ

Kayseri Bayrampaşa Mevlevîhânesi'nin inşa kitabesi şimdilik bilinmemektedir. Bu nedenle Bayrampaşa Mevlevîhânesi'nin yapım tarihini kesin bir biçimde tespit etmek mümkün olamamıştır. Ancak Bayrampaşa Mevlevîhânesi'nin vakfiyesi, 15 Safer 1047 / 19 Temmuz 1637 tarihinde tanzim ve tescil edilmiştir. Vakfiyenin tescil edildiği tarih, Bayram Paşa'nın sadaret dönemine rastlamaktadır. Osmanlı döneminde genelde inşaatın bitiminden kısa bir süre sonra o hayır eserine vakfiye düzenlendiği bilinmektedir. 7 Ramazan 1046 / 2 Şubat 1637 tarihinde sadrazam olduğuna daha önce değinilen Bayram Paşa'ya ait mevlevîhâne vakfiyesinin tescil tarihi, 15 Safer 1047 / 19 Temmuz 1637'dir. Öyle ise mevlevîhâne, onun sadrazamlığından hemen sonra, 1637 yılının ilk altı ayı içinde inşa edilmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

ONARIMLAR

Bayrampaşa Mevlevîhânesi, XIX. yüzyıla kadar varlığını sürdürmüştür. 1835 yılında Kayseri ve çevresinde meydana gelen depremde²² birçok tarihî yapı gibi mevlevîhâne de yıkılmış ve hemen arkasından tamir ettirilmiş olmalıdır. Mevlevîhânenin 1898 yılında Mehmed Nazım Paşa tarafından

¹³ EVLİYA ÇELEBİ, *Seyahâtnâme*, V., (Yay. Yücel DAĞLI, Seyit Ali KAHRAMAN, İbrahim SEZGİN), YKY, İstanbul 2001, s.303.

¹⁴ BOA, *Cevdet Evkaf*, no. 18959.

¹⁵ EVLİYA ÇELEBİ, *Seyahâtnâme*, III., (Haz. Seyit Ali KAHRAMAN, Yücel DAĞLI), YKY, İstanbul 1999, s. 30; Cengiz ORHONLU, "Bayram Paşa Kervansarayı", *Vakıflar Dergisi*, S. 10, (Ankara 1973), s. 200.

¹⁶ NAİMÂ, *Tarih*, III, s. 1368-1369.

¹⁷ Yusuf KÜÇÜKDAĞ, "Les Zaviyas Mevlevites à Konya", *Osmanlı Araştırmaları / The Journal of Ottoman Studies*, XIV, (İstanbul 1994), s. 118-121; aynı yazar, "Konya Tekkeleri (XIII- XX. Yüzyıl)", (Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri, Proje no: 97/109), Konya 2003, s.27.

¹⁸ Erika GLASSEN, "Trablusşam Mevlevîhânesi", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (Kısaltma: *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*), II. Milletlerarası Osmanlı Devleti'nde Mevlevîhâneler Kongresi Tebliğler, S.2, (Konya 1996), s.27.

¹⁹ Mevlânâ'nın hocası Seyyid Burhaneddin Muhakkik-i Tirmizî, Kayseri'de vefat etmiş ve orada defnedilmiştir. Mevlânâ, Seyyid Burhaneddin'in mezarını Kayseri'ye giderek ziyaret etmiştir (AHMED EFLÂKÎ, *Ariflerin Menkıbeleri*, Çev. Tahsin YAZICI, I, MEB Yay., İstanbul 1995, s.254). Bu durum bize Seyyid Burhaneddin'in Mevlevî Tarikati için önemini gösterir.

²⁰ *Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Vakıf Defteri*, (Kısaltma : VAD), No: 1107, vr. 83b.

²¹ GÖLPINARLI, aynı eser, s. 330.

²² Osman ERAVŞAR, *Seyahatnâmelerde Kayseri*, Kayseri Ticaret Odası Yay., Kayseri 2000, s.126,143.

tekrar onarıldığı bilinmektedir²³. Daha sonraki yıllarda tekrar harap bir vaziyete düştüğü anlaşılan Bayrampaşa Mevlevîhânesi'nin tamiri için 21 Şubat 1327 (1912) yılında Kayseri Belediyesi'nce bir keşif hazırlattırılarak durum Evkaf Nezâreti'ne bildirilmiştir²⁴. 1912'deki bu tamirden sonra tekrar bir onarım yapıldığına dair şimdilik bilgi bulunmayan melevvîhâne, 1925'te tekke ve zâviyelerin kapatılması sonucu tamamen yıkılmaya terk edilmiş; Cumhuriyet döneminde arsası üzerine Bayrampaşa İş Hanı yaptırılmıştır²⁵.

MEVLEVÎHÂNENİN MİMARİSİ

Mevlevîhâneler, genel olarak büyük bir bahçe içinde işlevleri farklı bina topluluğundan meydana gelirdi. Semâhâne, mescit, türbe, derviş hücreleri, harem dairesi, selâmlık, mutfak ve mezarlık, Osmanlı dönemi melevvîhânelerinin belli başlı bölümleriydi²⁶. Bu araştırmanın konusu olan Bayrampaşa Mevlevîhânesi'nin dokuz derviş hücreleri dışındaki bölümleri ve mimarî yapısı hakkında vakfiyede herhangi bir bilgi verilmemiştir. Bu tarikat yapısının fizikî durumu hakkında ilk önemli bilgileri 1649 yılında Kayseri'ye gelen Evliya Çelebi vermiştir.

Evliya Çelebi, o dönemde Kayseri'de bulunan tekkeleri anlatırken, melevvîhânede; semâhâne, nutribhâne, mutfak, bahçe ve bahçenin önünde bir çeşmenin bulunduğu söylemektedir²⁷. Bundan sonra melevvîhâneye zamanın ihtiyaçlarına göre bir takım eklemeler yapılmıştır. Örnek olarak, 1912 yılında yapılması plânlanan tamirde; kütüphane, tuvalet ve gusülhâne melevvîhâneye eklenen yeni bölümler arasındadır. Ayrıca aynı tamirde Evliya Çelebi'nin bahçe dışında bulunduğu işaret ettiği çeşmenin de ihata duvarı içine alınması söz konusudur²⁸. Aşağıda Bayram Paşa Mevlevîhânesi'nin bölümleri hakkında ayrı başlıklar altında bilgi verilecektir.

SEMÂHÂNE

Mevlevî Tarikatı'nda semâ, bir nevi miracı temsil etmektedir²⁹. Bu nedenle melevvîhânede genişçe bir bölüm semâ için tahsis edilirdi ki, âyininin yapıldığı bu özel bölüme semâhâne denirdi³⁰. Bununla birlikte Bayrampaşa Mevlevîhânesi'nin vakfiyesinde semâhânedeki bahsedilmemektedir. Ancak Evliya Çelebi'nin, melevvîhânede semâ yapıldığını söylemesi, burada daha ilk inşasından itibaren semâhânenin bulunduğunu gösterir³¹. Vakfiyede, melevvîhânelerde semâhânenin mevcudiyeti doğal kabul edildiği için ayrıca zikredilmemiş olmalıdır. Kayseri Bayrampaşa Mevlevîhânesi'nde semâhâne, bu binanın yıkılışına kadar varlığını korumuştur. Nitekim 1912'deki tamir keşfinde melevvîhânenin girişinde solda büyük bir odanın bulunduğu tespit edilmiştir.

MESCİT

Bayram Paşa'nın vakfiyesinde ayrıca mescitten de bahsedilmemektedir. Ancak vakfiyede melevvîhânenin görevlileri arasında bir imâm ve bir müezzinden söz edilmesi (v.32) diğer melevvîhânelerde olduğu gibi burada da aynı zamanda daha başından itibaren mescidin bulunduğunu göstermektedir. XIX. yüzyıla ait *Hurufât* kayıtlarında "*Bayram Paşa Mescid-i Şerîfi*"nden bahsedilmesi³² de bunu teyit etmektedir. Mescit muhtemelen melevvîhânenin bünyesinde yer almıştır.

CAMİ

Bayram Paşa'nın tescil ettirdiği vakfiyede camiden bahsedilmediği gibi, hatip için konmuş şartlar da bulunmamaktadır. Daha sonraki döneme ait belgelerde Mevlevî şeyhlerinin camiye hatip olarak

²³ Abdullah SATOĞLU, "Mevlevî Tekkesi (Mevlevîhâne)", *Kayseri Ansiklopedisi*, Ankara 2002, s.310.

²⁴ Yusuf KÜÇÜKDAĞ- Osman ERAVŞAR, "Kayseri'de Bayrampaşa Mevlevîhânesi'nin 1912'de Onarımı", *IV. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (10-11 Nisan 2003)*, Kayseri 2003, s. 379-400.

²⁵ Mehmet ÇAYIRDAĞ, "Kayseri Mevlevîhânesi", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.2, s. 92.

²⁶ KÜÇÜKDAĞ, *Antep Mevlevîhânesi*, s. 214-216.

²⁷ EVLİYA ÇELEBİ, *Seyahatnâme*, III, s. 107.

²⁸ KÜÇÜKDAĞ- ERAVŞAR, *aynı yer*.

²⁹ Abdülbaki GÖLPINARLI, *Mevlevî Âdâb ve Erkânı*, İnkılap ve Aka Yay., İstanbul 1963, s. 48-53.

³⁰ Barihüda TANRIKORUR, "Mevlevî Tekkesi'nin Kalbi: Semâhâne", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.2, s. 207.

³¹ EVLİYA ÇELEBİ, *aynı yer*.

³² VAD, no. 1108, vr.19b, sene 1168 H/1755 M.

atanmalarına bakılırsa³³ mevlevîhânenin yakınına hayırseverler tarafından bir de cami inşa ettirildiği ileri sürülebilir. Ayrıca belgelerde, “*Bayram Paşa binâsı Mevlevîhâne Camii*” şeklinde kayıtlar³⁴ da burada bir caminin mevcut olduğunu göstermektedir. Ancak bu caminin mevlevîhânedeki mimarî durumu şimdilik tespit edilememiştir.

DERVİŞ HÜCRELERİ

Mevlevîhânelerde dervişlerin kaldıkları bir veya birkaç kişilik küçük odalara hücre denilmektedir. Derviş hücreleri, klâsik dönem Osmanlı medreselerindeki gibi avlunun çevresinde yan yana olurdu. Kayseri Bayram Paşa Mevlevîhânesi'nin klâsik dönem tarikat yapılarından farklı olduğu, vakfiyesindeki mevlevîhânedeki dokuz derviş hüccresinin bulunduğu kaydından anlaşılmaktadır. Bu tarikat yapısındaki derviş hüccresinin sayısı zamanla değişmiş olmalıdır. Nitekim 1912'deki tamir keşfinde koridora açılan dört misafir odasından bahsedilmektedir³⁵. Bundan, dışarıdan Kayseri'ye gelen mevlevî dervişlerinin de burada misafir edildikleri anlaşılmaktadır.

MUTRİBHÂNE

Mevlevî Tarikatı'nda semâ törenlerinde ney, kudüm gibi çalgılar çalınır, dervişler müzik eşliğinde semâ ederlerdi. Vakfiyede doğrudan bir mutribhânedeki bahsedilmemekle birlikte; neyzenbaşı, neyzenbaşı şakirdi, kudümzen gibi görevlilerin varlığı; Evliya Çelebi'nin mutriphânedeki söz etmesi ve 1912'deki tamir keşfinde mutribhânenin geçmesi, 1111 H / 1699 M'de mutrib olarak Ahmed adlı birinin atanmış olması³⁶ ilk yapıldığı tarihten itibaren mevlevîhânedeki bir mutribhânenin bulunduğunu göstermektedir.

MUTFAK

Mevlevîhânelerdeki önemli bölümlerden birisi de mutfaktı. Bu nedenle hemen her mevlevîhânenin bir mutfak bölümü bulunurdu. Bayrampaşa Mevlevîhânesi'nin mutfağı ile ilgili olarak vakfiyede herhangi bir bilgi verilmemiştir. Aynı şekilde Antep Mevlevîhânesi'nin vakfiyesinde de mutfaktan bahsedilmediği halde dervişler için yemek pişirildiği bilinmektedir³⁷. Vakfiyede Bayrampaşa Mevlevîhânesi'nde “*ta'âm tabh idenler*” şeklinde mutfak görevlilerine işaret edilmesi, bu yapıda bir bölümün mutfak olarak kullanıldığını göstermektedir. Nitekim Evliya Çelebi'nin de mutfaktan bahsetmesi, bu görüşü doğrulamaktadır. XVIII. yüzyıl başlarında “*Bayram Paşa Mevlevîhânesi matbahu*”nda görevli Abdülvehhab'ın ölümü üzerine Derviş Ali'nin atanması³⁸ burada matbah bölümünün daha ilk yıllardan itibaren mevcudiyetini gösterir. 1912'deki plânda mutfak ayrıca zikredilmemekle birlikte mevlevîhâne yıkılıncaya kadar bir mutfağın burada mevcut olduğu söylenebilir.

BAHÇE

Mevlevîhânelerin genelde şehrin suru dışında, bağlık ve bahçelik alanlarda inşa edildiği; Bayrampaşa Mevlevîhânesi'nin ise, bu geleneğe aykırı olarak surun içinde yaptırıldığı hususunda yukarıda bilgi verilmişti. Sur içinde olmasına rağmen mevlevîhânenin bir bahçesi olup, etrafı duvarla çevrilmişti. Evliya Çelebi, Kayseri'nin mesire yerleri arasında mevlevîhânenin bahçesini saymış; buranın, özellikle sur dışına çıkamayan yaşlılara tahsis edildiğine işaret etmiştir³⁹. 1912'deki onarım sırasında, bahçe duvarı da yenilenmiş; Mevlevîhâne ile birlikte bahçe de zamanla bakımsızlıktan harap bir hâle gelmiş olmalıdır.

ÇEŞME

Bayrampaşa Mevlevîhânesi'ndeki diğer bir önemli yapı, çeşmedir. Bayram Paşa tarafından inşa edildiğine dair herhangi bir kayda rastlanmayan çeşmenin, 1109 H / 1697 M tarihli bir *Hurufât* kaydından Cafer Bey tarafından yaptırıldığına işaret edilmektedir⁴⁰. Evliya Çelebi, bahçe kapısı dışındaki bu çeşmeden dervişlerin abdest alıp, içme suyunu karşıladıklarını bildirmiştir. Mevlevîhânenin su ihtiyacının uzun yıllar bahçe kapısı dışındaki bu çeşmeden sağlanmış olduğu belgelerde görülmektedir. 1912'deki tamir keşfinde, dergâhın dışında bulunan çeşmenin avlunun içine alınması için girişimlerde bulunduğu anlaşılmaktadır. Eğer bu tamirat çalışmasından bir sonuç

³³ VAD, no.1107, vr.84a.

³⁴ VAD, no.1216, vr.45a, sene: 1171 H / 1757 M; no.551, vr.68b, sene: 1220 H / 1805 M.

³⁵ KÜÇÜKDAĞ- ERAVŞAR, aynı yer.

³⁶ VAD, no.1141, vr.33b.

³⁷ KÜÇÜKDAĞ, Antep Mevlevîhânesi, s. 216.

³⁸ VAD, no.1141, vr.35a, 1115 H / 1703 M.

³⁹ EVLİYA ÇELEBİ, aynı eser, s. 110.

⁴⁰ VAD, no. 1109, vr. 235a.

alınmışsa, KÜÇÜKDAĞ ve ERAVŞAR'ın tespitlerine göre mevlevîhâne içinde bir de şadırvan inşa edilmiştir⁴¹.

MEKTEP

Kayseri'deki Bayram Paşa Zâviyesi'nde mektep bulunduğuna dair vakfiyede herhangi bir kayıt mevcut değildir. Oysa XVI. yüzyılda inşa edilen zâviyelerin içinde daha sonra mektep veya medreselerin ihdas edildiğini yeni yapılan araştırmalar ortaya koymuştur. Nitekim Konya'da Pîrî Mehmed Paşa Zâviyesi'nde daha ilk yapıldığı sene Behram b. Abdullah bir mektep inşa ettirmiştir. Aynı zâviyede XVII. yüzyılın ikinci yarısında bir de medresenin tedrisat yaptığı belirlenmiştir⁴². Dönemin anlayışına göre Bayram Paşa Mevlevîhânesi'nde de bir mektebin bulunması gerekir. Nitekim "*Bayram Paşa Mektebi*"nin bir *Hurufât* kaydında geçmesi⁴³ bunu göstermektedir. Ancak Bayram Paşa Mektebi'nin, mevlevîhâne ile birlikte yaptırıldığı söylenemez. Çünkü adı geçen kayıta mektebin Cafer Bey Çeşmesi vakfına ait olduğuna dair işaret, bunun daha sonra hayırsever Cafer Bey'in inşa ettirdiğine delil kabul edilebilir.

DİĞER BÖLÜMLER

Bayrampaşa Mevlevîhânesi'nin zamanla ihtiyaca cevap veremez duruma geldiği ve bu nedenle mevlevîhâneye çağın ihtiyaçlarına göre yeni eklemeler yapıldığı, var olan bazı bölümlerde de yeniden düzenlemelere gidildiği belirlenmiştir. Nitekim 1912 yılında yapılması plânlanan tamirde mevlevîhânenin kütüphanesi için dolap yapılmasından söz edilmesi, daha sonraki dönemlerde bu mevlevîhâne bir kütüphane teşekkül ettiğinin göstergesidir. Yine aynı onarımda iki tuvalet ile gusülhânenin yer alması mevlevîhâneye ilâveler yapıldığı görüşünü desteklemektedir.

KAYSERİ BAYRAMPAŞA MEVLEVÎHÂNESİ VAKFİYESİ VE VAKIFLARI

BAYRAM PAŞA VAKFİYESİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Tekke ve zâviyelerin ayakta kalması ve faaliyetlerini sürdürmesinde vakıfların özel bir önemi vardır. Bu nedenle padişahlar, devlet adamları ve hayırseverler, yaptırdıkları tekke ve zâviyeler için zengin vakıflar kurmuşlardır. Bayram Paşa da Kayseri'de yaptırmış olduğu mevlevîhâneye zengin vakıflar tahsis etmiş, vakıf mallarının nasıl kullanılacağı ile vakıf gelirlerinden kimlerin, nasıl ücret alacağını vakfiyesinde belirtmiştir. 15 Safer 1047/ 9 Temmuz 1637 tarihinde tescil ettirilen vakfiyenin sûreti, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi ile Konya Mevlânâ Müzesi Arşivi'nde bulunmaktadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan vakfiyede ayrıca tasdik ve şahitler kısmı da vardır⁴⁴. Ancak Konya Mevlânâ Müzesi Arşivi'ndeki bir hattat tarafından yazıldığı anlaşılan vakfiyeye tasdik ve şahitler bölümü yazılmamıştır. Bu çalışmada yazısı düzgün olduğu için Konya Mevlânâ Müzesi Arşivi'nde 52/5 numara ile kayıtlı, 46 satırdan meydana gelen sûret kullanılmıştır. Şimdi Bayram Paşa'nın Kayseri Mevlevîhânesi için tahsis ettiği vakıflar hakkında bilgi verilecektir.

VAKIFLARI

Bayram Paşa, Kayseri Mevlevîhânesi'nin ihtiyaçlarını karşılamak için önemli denilebilecek düzeyde bir gayri menkulünü buraya vakfetmiştir. Bunlar aşağıda ayrı başlıklar altında incelenecektir.

Ev

Bayram Paşa, Yeni Kapı dahilinde kale duvarına bitişik, mevlevîhâneye yakın, yeni inşa ettirdiği evi vakfetmiştir. Bir sofası, bir odası ve bir mutfığı bulunan bu yapı (v.13-14), eski Kayseri evi denilebilecek bir konut idi.

Dükkânlar

Bayram Paşa mevlevîhânenin yakınında yaptırdığı on dört bâb dükkânı, bunun yanında altmış bâb pamukçu dükkânını, bir berber dükkânını ve iki bâb ekmekçi dükkânı ile mevlevîhâne yakınlarında bir ekmekçi ve bir semerci dükkânının boş arsalarını on bin akçe "*ücret-i mu'accele*" ve günlük elli akçe "*ücret-i müeccele*" ile kiralayıp mevlevîhâneye vakfetmiştir (v.15-17, 25-28).

Kapan Hanı

Bilindiği üzere hanlar, ticaretin yoğunlaştığı mekânlardır. Kapan Hanı, şehre gelen yiyecek ve giyecek tartılıp fiyatı belirlendikten sonra ilgili esnafa dağıtıldığı için şehirlerde ticaretin merkezi

⁴¹ KÜÇÜKDAĞ- ERAVŞAR, aynı yer.

⁴² Yusuf KÜÇÜKDAĞ, *Türk Tasavvuf Araştırmaları*, Çizgi Yayınevi, Konya 2005, s. 122.

⁴³ VAD, no. 1109, vr. 235a.

⁴⁴ Hatice KARAPAÇA ve Mehmet ÇAYIRDAĞ araştırmalarında Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan sûreti kullanmışlardır. Bkz. Hatice KARAPAÇA, "*Kayseri Mevlevîhânesi Vakfı*", *Erciyes Dergisi*, S.68, (Kayseri 1983), s. 33; ÇAYIRDAĞ, aynı makale, s. 94-95.

konumunda olan yerd.Önemine binaen her şehirde en az bir kapan hanı bulunurdu⁴⁵. Genelde kapanhanında verilen hizmet karşılığında alınan para, hayır kurumlarına harcanırdı⁴⁶. Aynı uygulamanın Bayram Paşa tarafından Kayseri’de gerçekleştirildiği, onun Ferhat Bey’in “*eczâ-yı şerff*” vakfı olan Kapan Hanı denilen hanın altında beş hissesini üç bin kuruşa satın alarak burayı da mevlevîhâneye vakfettiği görülmektedir.

Kayseri’deki Bayram Paşa vakfı kapanhanı, hâlen ayakta olup, Kapalı Çarşı’nın batı kısmında bulunmaktadır. XV. yüzyılın sonlarında yapıldığı tahmin edilen bu ticaret yapısına “*Pembe Han*” da denmektedir⁴⁷.

GÖREVLİLER VE VAKIF GELİRLERİNİ HARCAMA DURUMU

Vakıfların düzenli çalışmasını sağlayan görevliler yanında vakıftan daha başka kimlerin yararlanacağı ayrıntılı olarak vakfiyelerde belirtilirdi. Bayram Paşa tarafından düzenlenen vakfiyede de vakfın gelirlerinden istifade edecek görevliler belirtilmiştir. Bayrampaşa Mevlevîhânesi’nin vakfiyesinde zikredilen görevliler ile bunlara verilecek ücret şu şekildedir:

VAKIF GÖREVLİLERİ

Mevlevîhânenin Şeyhi/ Mütevellisi

Tekkelerde, müritlere doğru yolu gösteren, faydalı ve zararlı şeyleri müride anlatan, tekkenin amacına uygun çalışmasını sağlayan kişilere şeyh denirdi. Diğer tarikat tekkelerinde olduğu gibi mevlevîhânelerde de şeyhler bulunurdu. Mütevelliler ise, vakfın vakfiyede belirtilen şartlara göre idare edilmesini sağlardı. Bayram Paşa, vakfiyede şeyh olanların aynı zamanda müteveli olmaları şartını da getirmiştir.

Vakfiyede, Kayseri Mevlevîhânesi’nin ilk şeyhi olarak Ramazan Efendi ibn Mustafa’nın adı geçmektedir (v. 12). Bundan sonra şeyh atamalarının düzenli olarak yapıldığı daha sonraki vakıf kayıtlarından anlaşılmaktadır. 1115 H / 1703 M’de yevmi 15 akçe ile şeyh olan Şeyh Ömer Dede artık görevini yapamadığından şeyhlik Musa Dede’ye verilmiştir⁴⁸. 1121 H / 1709 M’de şeyh olarak Şeyh Mustafa görev yapmaktadır⁴⁹. 1126 H / 1714 M’de şeyh ve müteveli Salih Dede⁵⁰, 1139 H / 1726 M’de ise Ali Efendi’dir⁵¹. 1149 H / 1736 M’de şeyh olarak Şeyh Ahmed atanmıştır⁵². Bundan sonra sırasıyla Süleyman Türâbî (Ö. 1835), Ahmed Remzi Efendi (Ö.1865)⁵³, 1300-1314 R / 1884-1898 M yılları arasında Kayseri Mevlevî Zâviyesi’nde şeyh olarak Süleyman Ataullah (Ö.1904)⁵⁴ ve arkasında Ahmed Remzi Dede⁵⁵ görev yapmışlardır. Belgelerde verilen bilgiler şeyhlerin, vakfiye şartlarına uygun olarak atandığını ve görevlerini sürdürdüğünü göstermektedir.

Mesnevîhân

Mevlânâ’nın eseri olan Mesnevî, bilindiği üzere Farsça idi. Haliyle Farsça bilmeyen müritlere ve halka Mesnevî’nin anlatılması ve açıklanması gerekmiştir. Bunun için mevlevîhânelerde mesnevîhânlık vazifesi ihdas edilmiştir. Ahmed Eflakî’nin Mesnevîhân Mevlânâ Sıraceddin ve Mesnevîhân Şeyh Sadeddin Veleddî’den bahsettiğine bakılırsa⁵⁶, mesnevîhânlık Mevlânâ’nın ölümünden hemen sonra, XIII. yüzyılda başlamış olmaktadır. Bu gelenek daha sonra devam ettirilmiş ve bütün Mevlevî tekkelerinde bir mesnevîhanın görev yapması gelenek haline gelmiştir⁵⁷.

⁴⁵ Konya’daki Kapanhanı, Karamanoğlu İbrahim Bey tarafından inşa edilmiştir. Bkz. Yusuf KÜÇÜKDAĞ, “Lâle Devri’nde Konya”, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi), Konya 1989, s. 18-19.

⁴⁶ Mehmet Zeki PAKALIN, “Kapan”, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, II, MEB Yay., İstanbul 1993, s.164-165.

⁴⁷ Ali BAŞ, *Kayseri Ticaret Yapıları Üzerine Bir Araştırma*, Kayseri 1996, s. 25-29; A. SATOĞLU, “Pamukhanı”, *aynı eser*, s. 355.

⁴⁸ VAD, no.1114, vr.5b.

⁴⁹ VAD, no.1107, vr.82a.

⁵⁰ VAD, no. 1107, vr.85a.

⁵¹ VAD, no.1128, vr.96a.

⁵² VAD, no.1109, vr.50a.

⁵³ ÇAYIRDAĞ, *aynı yer*.

⁵⁴ *Konya Vilayet Salnâmesi 1300*, s.206; *1301*, s.174; *1302*, s.179; *1304*, s. 239; *1305*, 236; *1307*, s.213; *1310*, s.389; *1314*, s.371.

⁵⁵ ÇAYIRDAĞ, *aynı yer*.

⁵⁶ EFLÂKÎ, *aynı eser*, II, s. 324-386.

⁵⁷ GÖLPINARLI, *Mevlevî Âdâb ve Erkânı*, s.150.

Mevlevîhânelerde mesnevîhânlık önemli bir görev kabul edilirdi. Bu nedenle görevliler arasında en fazla ücret ona verilirdi. Nitekim vakfiyeden Kayseri Bayrampaşa Mevlevîhânesi'nde de bir mesnevîhânın 20 akçe yevmiye ile görev yapmış olduğu anlaşılmaktadır.

Karî-yi Mesnevî

Mesnevîhânlar tarafından Mesnevî okunurken, elinde kitap olduğu hâlde beyitleri okumak suretiyle kendisine yardım eden görevlilere Karî-yi Mesnevî adı verilirdi. Önceki dönemlerde mesnevîhânlar, Mesnevî'yi ezbere bilirlerdi. Ancak daha sonraki dönemlerde bu özelliğe sahip olanların sayısı azaldığı için yanıldıkları vakit kitaba bakarak kendilerine yardım edecek görevliler buldurmaya başlamışlardır⁵⁸. Kayseri Bayrampaşa Mevlevîhânesi'nde bir Karî-yi Mesnevî'nin görev yaptığı vakfiyedeki kayıttan anlaşılmaktadır.

Duâgû

Âyinlerde dua okuyan görevliye "du'âgû" denirdi. Bunlar, edeceği dualar karşılığında belli bir ücret alırlardı. Vakfiyesine göre Bayrampaşa Mevlevîhânesi'nde bir de duâgû görev yapıyordu (v.32). 1115 H / 1703 M'de duâgû Derviş Efendi yaşlandığından görevi mevlevîhanenin şeyhine verilmiştir⁵⁹, 1120 H / 1708 M'de Derviş Mustafa'nın yerine Ömer duâgû olarak atanmıştır⁶⁰. 1132 H / 1719 M'de duâgû Hacı Mehmed'e imam ve müezzinlik görevleri de verilmiştir⁶¹. 1196 H / 1781 M yılında ise duâgû Şeyh Mehmed, ferraş olarak da görevlendirilmiştir⁶².

Eczâhân

Kur'ân'daki sure ve cüzlere "eczâ-yı şerif" denir, sureleri okuyanlara ise eczâhân adı verilirdi. Bayram Paşa, vakfiyesinde Kayseri'deki Cami-i Kebir'de sabah namazından sonra eşi için birer sure okumaları için otuz eczâhân görevlendirmiştir (v. 30). Otuz aded cüz okuma işi daha sonraki yıllarda da devam etmiştir⁶³. 1103 H / 1691 M'de Numan⁶⁴, 1114 H / 1702 M'de Mustafa ve Hüseyin efendiler cüzhan olarak görev yapmışlardır⁶⁵. 1117 H / 1705 M'de Seyyid Şeyh Hüseyin ölünce yerine Seyyid Şeyh İbrahim atanmıştır⁶⁶. 1119 H / 1707 M'de Seyyid Hasan'ın yerine Seyyid Abdülmümin⁶⁷, İbrahim yerine Seyyid Mustafa'nın atandığı belgelerden anlaşılmaktadır⁶⁸. 1121 H / 1709 M'de Emrullah ölünce yerine Ahi Hasan, Halil'in yerine Mehmed⁶⁹, 1132 H / 1719 M'de Şeyh Salih ölümü üzerine yerine Hacı Mahmud atanmıştır⁷⁰. 1132 H / 1719 M'de ölen Ahmed yerine Seyyid Halid⁷¹ onun da ölümü ile yerine Abdülmümin⁷², bundan sonra Mustafa yerine Derviş Mustafa tayin edilmiştir⁷³. Bu tarihte bir diğer cüzhan Şeyh Mehmed'dir⁷⁴. 1135 H / 1722 M'de cüzhan Ali'nin yerine oğlu Mehmed, Mehmed'in yerine de Derviş Ahmed ile Hüseyin; Hafız Ahmed yerine ise Mehmed atanmıştır⁷⁵. 1137 H / 1724 M'de Hacı Mahmud⁷⁶, 1138 H / 1725 M'de vefat eden İzzeddin'in yerine Mahmud⁷⁷, 1139 H / 1726 M'de vefat eden Hüseyin'in yerine kardeşi Mustafa atanmıştır⁷⁸. 1171 H / 1757 M'de Mehmed Halife kendi rızası ile cüzhanlık görevini Mehmed Emin Halife'ye bırakmıştır⁷⁹. Cüzhan Seyyid Mehmed 30 senedir kayıp olduğu için yerine 1172 H / 1758 M'de Seyyid Mehmed Halife atanmıştır⁸⁰. 1173 H / 1759 M yılında bir cüze mutasarrıf olan Koca

⁵⁸ PAKALIN, "Kari-i Mesnevî", aynı eser, II, s. 202.

⁵⁹ VAD, no.1141, vr.35b.

⁶⁰ VAD, no.1107, vr.84a.

⁶¹ VAD, no.1107, vr. 92a.

⁶² VAD, no.1109, vr.42a.

⁶³ VAD, no. 1107, vr.84a.

⁶⁴ VAD, no.1141, vr.32a.

⁶⁵ VAD, no.1141, vr.35b.

⁶⁶ VAD, no.1107, vr.78b.

⁶⁷ VAD, no.1107, vr.81a.

⁶⁸ VAD, no.1115, vr.23b.

⁶⁹ VAD, no.1107, vr.82a.

⁷⁰ VAD, no.1107, vr. 90a.

⁷¹ VAD, no.1107, vr.77b.

⁷² VAD, no.1107, vr.76.

⁷³ VAD, no.1107, vr.76.

⁷⁴ VAD, no.1107, vr.77b.

⁷⁵ VAD, no.1107, vr.93a.

⁷⁶ VAD, no.1091, vr.85a.

⁷⁷ VAD, no.1091, vr.86a.

⁷⁸ VAD, no.1128, vr.95.

⁷⁹ VAD, no.1110, vr.128b.

⁸⁰ VAD, no. 1110, vr.132b.

Hâfız Efendizade Şeyh Ebubekir Niyazi ölünce yerine oğlu Mehmed⁸¹, 1205 H / 1790 M'de cüzhan Seyyid Ali ve Seyyid Süleyman yerine Seyyid Mehmed b. Seyyid Osman cüzhan olarak tayin edilmiştir⁸². Görüldüğü üzere Bayram Paşa Vakfiyesi'nde belirlenen şartlar doğrultusunda Cami-i Kebîr'deki cüzler için çok sayıda insanın ataması yapılmıştır.

Naathân

Hız Peygamber'i öven manzumelere "na'î", bunları okuyanlara da "na'thân" denirdi. Bayram Paşa vakfiyesinde, mevlevîhânedeki bir de naathânın bulunacağına işaret edilmiştir (v. 32). 1135 H / 1722 M yılında müezzin, duâgû ve naathan olarak görev yapan Hacı Mahmud yerine Şeyh Kasım'a yalnız müezzinlik verilmiştir⁸³. 1139 H / 1726 M'de imam, müezzin, duâgû, ferraş ve aynı zamanda naathan olan el-Hâc Mehmed Halife'nin yerine Şeyh Mehmed Halife atanmıştır⁸⁴.

Neyzen -Başı

Ney çalan sanatkârlara neyzen, bu sanatkârların başına da neyzen- başı denirdi. Bilindiği gibi neyin semâ törenlerinde ayrı bir yeri vardı. Hemen her mevlevîhânedeki âyin düzenlendiği için neyzen-başına ihtiyaç hissedilmiştir. Bu nedenle Kayseri Bayrampaşa Mevlevîhânesi'nde vâkıf tarafından bir neyzenbaşısı görevlendirmiş; onun alacağı ücreti tayin etmiştir (v. 33).

Neyzen Şakirdi

Usta neyzenlerden ney çalmasını öğrenenlere neyzen şakirdi denirdi. Kayseri Mevlevîhânesi'nde bir neyzen şakirdinin görev yapması; mevlevîhânelerin ihtiyaçları olan neyzenleri kendi tekkelerinde usta neyzenler yanında yetiştirdiklerini göstermektedir. Nitekim Bayrampaşa Mevlevîhânesi'ne de kendi ihtiyacı olan neyzenler vakfiyedeki şartlar çerçevesinde öğrenci olarak alınıp eğitilmiş ve bunlara vakıf gelirlerinden belli bir ücret tahsis edilmiştir (v.33).

Kudümzen

Mevlevîhânedeki bir diğer görevli de kudümzendir. Kudüm denilen müzik aletini çalan bu sanatkâr da semâ törenlerinde görev alırdı. Vakfiyeye göre Kayseri Mevlevîhânesi'nde bir kudümzen görev yapıyordu (v.33).

Ser-Mahfil

Ser-mahfil, müezzin-başının yardımcısı idi. Müezzinler, mahfil denilen yüksekçe yerde oturdukları için bu ad verilmiştir. Kayseri Mevlevîhânesi'nin görevlileri arasında bir tane de ser-mahfil vardı (v.31). Daha sonraki yıllarda da vakfiyede belirtildiği üzere ser-mahfil günlük bir akçe ücret almaktaydı⁸⁵. 1128 H / 1715 M'de ser-mahfil İsmail Efendi'dir⁸⁶. 1154 H / 1741 M'de aynı zamanda cüzhan olan Seyid Numan ser-mahfil olarak görev yapmaktadır⁸⁷.

Noktacı

İmarethane, medrese ve tekke gibi kurumlarda güvenlik işlerine bakan görevliye noktacı denirdi⁸⁸. Mevlevîhânelerin güvenliğini sağlayan ve noktacı adı verilen bir görevli bulunuyordu. Kayseri Mevlevîhânesi vakfiyesinde noktacı ile buna verilecek ücret de belirlenmiştir (v. 31). Belgelerden buraya düzenli noktacı tayin edildiği görülmektedir. 1113 H / 1701 M'de cüzhanlıkla birlikte noktacığa Mehmed'in yerine oğlu Seyyid Hasan⁸⁹, 1126 H / 1714 M'de ise sırf noktacı olarak Derviş Seyyid Abdülmümin yerine Şeyh Ali atanmıştır⁹⁰. 1132 H / 1719 M'de Şeyh Ali görevine devam etmiş⁹¹; 1135 H / 1722 M'de cüzhan ve noktacı olan Şeyh Ali Mevlevî, yerini kardeşi Hacı Mahmud'a bırakmıştır⁹². 1139H / 1726 M'de noktacı el-Hâc Mahmud ölünce Şeyh Abdülhay⁹³, 1171 H / 1757 M'de ise noktacı Hâfız Mehmed Halife'nin yerine oğlu Mehmed ve Mustafa atanmışlardır⁹⁴. 1195 H / 1781 M yılında Mehmed'in ölümü üzerine yerine oğlu Seyyid Mustafa ve

⁸¹ VAD, no.1110, vr. 135a.

⁸² VAD, no. 551, vr. 61a.

⁸³ VAD, no.1107, vr.94a.

⁸⁴ VAD, no.1128, vr.96a.

⁸⁵ VAD, no.556, vr. 27.

⁸⁶ VAD, no.1115, vr.23a.

⁸⁷ VAD, no.1110, vr.114a.

⁸⁸ Ferit DEVELLİOĞLU, *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 2000, s.843.

⁸⁹ VAD, no.1141, vr.34a

⁹⁰ VAD, no.1107, vr.84a.

⁹¹ VAD, no.1107, vr. 90a.

⁹² VAD, no. 1107, vr.94a.

⁹³ VAD, no.1128, vr.96a.

⁹⁴ VAD, no.1110, vr.127a.

Seyyid Mehmed⁹⁵, 1196 H / 1782 M'de ise Hâfız Mehmed noktacı olarak tayin edilmişlerdir⁹⁶. Seyyid Mustafa ve Seyyid Mehmed'in beratları 1203 H / 1788 M yılında yenilenmiştir⁹⁷.

İmam ve Müezzîn

Bayram Paşa Mevlevîhânesi Mescidi'nde imam ve müezzîn de görev yapmakta idi (v. 32). 1132 H / 1719 M'de Hacı Mehmed yerine Şeyh Kasım⁹⁸ imam ve müezzîn olarak atanmıştır. 1133 H / 1720 M'de imam, müezzîn ve cüzhan olan Ahmed Halife kendi rızası ile oğlu Mahmud Halife'ye görevini bırakmıştır⁹⁹. 1148 H / 1735 M'de aynı zamanda cüzhan olan Mehmed'in yerine oğlu Ali atanmıştır¹⁰⁰. 1149 H / 1736 M'de Salih'in yerine imam ve müezzîn olarak Mehmed'e, ondan sonra da Derviş Mehmed'e görev verilmiştir¹⁰¹. 1161 H / 1748 M'de imam, müezzîn ve cüzhan olarak görev yapan Derviş Ali el-Mevlevî ölünce yerine Mehmed Halife atanmıştır¹⁰². Vakfiyeye uygun olarak üç akçe ile imam ve bir buçuk akçe ile müezzîn, aynı zamanda cüzhan olan Mehmed 1171 H / 1757 M'de kendi rızası ile yerini Süleyman ve Ali Halife'ye bırakmıştır¹⁰³. Yine 1171 H / 1757 M'de üç akçe ile imam bir buçuk akçe ile müezzîn olan Süleyman ve İsmail'in beratları yenilenmiştir¹⁰⁴. 1171 H / 1757 M'de imam ve cüzhan olan Mehmed Halife'ye berat verilmiştir¹⁰⁵. 1176 H / 1762 M'de mescide Seyid Ömer Halife¹⁰⁶; 1207 H / 1792 M'de ise Seyid Mustafa müezzîn olarak tayin edilmiştir¹⁰⁷. 1220 H / 1805 M'de imam, müezzîn ve cüzhan olan Süleyman ölmüş yerine Hacı Süleyman, Hacı Bektaş ve Ahmed adlı kardeşler atanmışlardır¹⁰⁸.

Hatip

Vakfiyesinde bulunmamakla birlikte Bayram Paşa Mevlevîhâne Camii'nde bir hatibin görev yaptığı görülmektedir. Nitekim hatip Mevlevî Şeyhi Mustafa'nın yerine torunu bu göreve 1126 H / 1714 M'de atanmıştır¹⁰⁹.

Ferraş

Temizlik işlerinden sorumlu kişilere ferraş denilirdi. Mevlevîhâne Mescidi'nde ferraş olarak 1111 H / 1699 M'de el-Hâc Ahmed¹¹⁰, 1137 H / 1724 M tarihinde ise Hacı Mahmud bulunuyordu¹¹¹. 1145 H / 1732 M'de Hüseyin görevini yapamayacak hale geldiği için ferraş olarak Mustafa atanmış, 1146 H / 1733 M'de Hâfız Hüseyin ölünce yerine oğlu Hâfız Ali getirilmiştir¹¹². 1154 H / 1741 M'de ferraş Seyid Numan'a berat tevcih edilmiştir¹¹³. 1171 H / 1757 M'de bir akçe ile Mehmed Emin¹¹⁴; 1183 H / 1769 M'de ise Seyyid Hâfız Hacı Numan¹¹⁵ ferraş olarak tayin edilmiştir.

Diğer Görevliler

Yukarıda açıklanan görevliler dışında mevlevîhâne vakfiyesinde adları geçen daha başka görevliler de vardı. Mevlevîhâne fukarası denilen dervişler bunların başında geliyordu. Yemek pişiren mutfak görevlileri ve bunların yardımcıları¹¹⁶; ile meydancı, mevlevihanenin aydınlatılmasından sorumlu

⁹⁵ VAD, no.1111, vr. 18b.

⁹⁶ VAD, no.1109, vr.42b.

⁹⁷ VAD, no.1111, vr.20a.

⁹⁸ VAD, no.1107, vr.92b.

⁹⁹ VAD, no.1110, vr.121b.

¹⁰⁰ VAD, no.1109, vr.49b.

¹⁰¹ VAD, no.1109, vr.50a.

¹⁰² VAD, no.1110, vr.120b.

¹⁰³ VAD, no.1110, vr.125b.

¹⁰⁴ VAD, no.1216, vr.44b.

¹⁰⁵ VAD, no.1110, vr.126b.

¹⁰⁶ VAD, no.1108, vr.20b.

¹⁰⁷ VAD, no.1108, vr.19b.

¹⁰⁸ VAD, no.551, vr.68b.

¹⁰⁹ VAD, no.1107, vr.84a.

¹¹⁰ VAD, no.1141, vr.33b.

¹¹¹ VAD, no.1091, vr.85a.

¹¹² VAD, no.1109, 47a.

¹¹³ VAD, no.1109, vr.55a.

¹¹⁴ VAD, no.1216, vr.45a.

¹¹⁵ VAD, no.1216, vr.44a.

¹¹⁶ 1115 H / 1703 M'de matbahda görevli olarak Abdülvehhab yerine Derviş Ali atanmıştır. VAD, no.1141, vr.35a.

çerağdar denilen kişiler¹¹⁷ve vakıf kâtipleri mevlevîhânenin diğer görevlileri idi. Kayseri Bayram Paşa Mevlevîhânesi'ndeki görevliler, yukarıda açıklananlarla sınırlı değildi. Değişen şartlar ve ekonomik güce göre, buradaki görevlilerin sayıları ve çeşitleri de değişmiştir.

VAKIF GELİRLERİNİ HARCAMA ŞEKLİ

Hayır kurumlarının vakfiyeleri düzenlenirken vakıf gelirlerinin nasıl ve nerelere harcanacağı da tespit edilirdi. Bayram Paşa, Kayseri Mevlevîhânesi ile ilgili vakfiyesinde vakıf gelirlerinin harcanacağı yerleri ayrı ayrı göstermiştir. Vakfiyeye göre; vakıf kapanhanı, dükkân ve mevlevîhânenin odaları tamire ihtiyaç duyulduğunda vakıf gelirleri ile öncelikle tamir edilecektir (v.29). Bundan sonra artan paradan Bayram Paşa'nın eşi için Kayseri'deki Cami-i Kebîr'de sabah namazından sonra sûre okuyacak olan otuz eczâhâna gündelik ikişer akçe verilecektir (v.30). Bundan sonra kalan paradan mevlevîhâne'de kalan dervişlerin yemek masrafı için günde yüz akçe sarfedilecektir (v.31). Ayrıca dervişlere harçlık olarak günde birer; yine dervişlere sabun parası olarak birer akçe verilmesi (v.35) vakfiye şartları arasında yer almaktadır. Mevlevîhânenin, kandil ve hasır masrafı için de günlük dört akçe harcanması hususunda vakfiyede belirtilmiştir (v.35). Vakfın gelirinden ücret alacak görevliler ve ücretleri şöyledir:

Görevliler	Günlük ücretleri Akçe	Görevliler	Günlük Ücretleri Akçe
Şeyh/ Mütevellî	8	Kâtipler	4
Mesnevîhân	20	Müezzin	1,5
Karî-yi Mesnevî	3	Mutfak görevlileri	3
Eczâhan	2	Mutfaktaki yardımcılar	2
Noktacı	1	Neyzen başı	4
Ser- Mahfil	1	Neyzen şakirdi	3
Du 'âgû	2	Kudümzen	2
İmâm	2	Ferraş	1
Na'thân	1,5	Meydancı	1

Bayrampaşa vakfiyesinde, vakıf gelirlerinin şartlara uygun olarak harcanmasından mevlevîhânenin şeyhi sorumlu tutulmuştur.

BAYRAM PAŞA'NIN KAYSERİ ŞEHRİNİ İMAR ETMESİ

Osmanlı döneminde kentlerin kurulması ve gelişmesinde vakıfların rolünü araştırmacılar yaptıkları çalışmalarla ortaya koymuşlardır¹¹⁸. Bayram Paşa mevlevîhâneyi inşa ettirdiği sırada yeni inşa ettirdikleri dükkânlardan Pamukçular çarşısını kurmuş; burada insanların ihtiyacı olan ticarî mekânları oluşturup şehre ekonomik katkı sağlamış ve ticaret ve san'atı canlandırmış olduğu görülmektedir. Vakfiyeye göre, Kayseri şehir merkezinde mevlevîhânenin bitişiğinde, satın aldığı on dört dükkân dışında, yine mevlevîhânenin yanında 60 adet pamukçu, bir berber, iki ekmekçi dükkânını inşa ettirmiştir. Yine Kayseri şehrinde Kapan Mahallesi'nde Kapan hanı denen handa üç ahır içine alan, bir ve iki katlı 29 adet odayı mevlevîhâneye vakfetmiştir (v.14-30).

SONUÇ

Mevlevî Tarikatı'nın yayılmasında mevlevîhâne denilen mevlevî tekkelerinin büyük rolü olmuştur. Osmanlı döneminde sultanlar başta olmak üzere devlet adamları ve birçok hayırsever bu tarikata büyük bir ilgi göstermiş; yurdun çeşitli yerlerinde mevlevîhâneler inşa ve buralara zengin vakıflar tahsis etmişlerdir.

Özellikle XVI. yüzyıldan sonra Mevlevî Tarikatı'na gösterilen ilginin temelinde, İran'daki Safevî Devleti'nin Anadolu'da yaymaya çalıştığı Safevî Tarikatı'nın etkisini, belirlenmiş bir devlet politikası çerçevesinde engellemek yatmaktadır. Bu bağlamda, Sultan IV. Murad'ın sadrazamı olan Bayram Paşa

¹¹⁷ Bu göreve 1126 H /1714 M'de Seyid Abdülhalim ölünce yerine oğlu Seyid Mehmed atanmıştır. VAD, no.1107, vr.84b.

¹¹⁸ Örnek olarak bkz. Suraiye FAROQHI, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, (Çev. Neyyir KALAYCIOĞLU), Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2000.

da yukarıda belirtilen politika gereği kendisi Zeyniyye Tarikatı'ndan olmasına rağmen Mevlevîliğe büyük bir ilgi göstermiş, Kayseri'de inşa ettirdiği Mevlevîhâne'ye zengin gayri menkul vakfetmiştir. Kurulan bu vakıf sayesinde Kayseri Bayrampaşa Mevlevîhânesi uzun yıllar yaşamış, XX. yüzyılın başlarına kadar Kayseri halkının devam ettiği bir eğitim kurumu olmuştur. Böylelikle Kayseri ve çevresinde Osmanlı hakimiyeti Sünnî ideolojiye uygun olarak sağlanmıştır. Mevlevîhâne, çeşitli dönemlerde tamir görmesine rağmen zamanla harap bir duruma düşmüş ve yıkılmıştır. Şu anda varlığına dair hiçbir işaret bulunmamaktadır.

1047 H / 1637 M TARİHLİ KAYSERİ BAYRAM PAŞA MEVLEVÎHÂNESİ VAKFİYESİ (Transkripsiyon)

(1)Hamdi bî-fütûr ve şükr-i nâ-mahsûr ol vâkıf-ı umûr-ı cumhûr olan hâliku'l-ihsân mevfûr-ı cenâb-ı 'âlf-yi huzûrlar olsun ki ferhunde-i bünyân-ı pür- ahterem ile kelâm-ı

(2)şer'- i şerîfi ahkâm ve sebîl-i sebîlî şeref-i etkiyâ için hâss ve 'âmm i'lâm itdi ve vürûd-ı sa'âdet ve vürûd-ı makdûrun etemm ve ekmeli ve ahsen ve ecmeli

(3)ol hazret-i Seyyidü'l mürselîn ve hâtemü'l-beyyîn -i Nebîyî Mevdûd ve hafîyy-i haduvları üzere olsun ki meyân-ı beyân ile sahîfe-i beyânında ecel-i

(4)cezîl-i evkâfî sebt ile bâ'is-i ihtimâm-ı enâm oldu sallalâhü 'aleyhi vessellem fî cem'î sâdâti'l-eyyâm ve 'alâ âlihi'l-kirâm ve ashâbi'l-'izâm

(5)ve 'alâ min teb'ihim ilâ yevmi'd-dîn mine'l- eimmeti'l- mehdiyyîn rıdvânullâhi te'âlâ 'aleyhim ecma'in ammâ ba'd sebeb-i inşâ-yı nemîka-i şer'iyeti'l-medlûli'l-

(6)me'âli ve ba'isi inhâ-yı vesîka-i fer'ıyyü'l-usûl ve'l-mebânî oldur ki iş bu münşî-yi hayrât-ı hasân tâlib-i rızâ-yı Rahmân ve râğib- ı

(7)hasenât-ı bî-ımtisâl sahibü's-sa'âdet ve'l-iclâl sahib-i ezyâdü'l- muhabbet ve'l-ikbâl müşeyyed- i kavâ'idü'l- kânûn ve'ş- şer' râfi'-i ve âyâtü'l-mülki'l-hakkıyyeti'l

(8)beyzâ' nâsıb-ı ma'âllimü'ş- şerîfeti'l 'izz enâşiri'l- 'adl ve'l- insâf nâhiyü'z-zulm ve'l- i'tisâf vekîlu's- saltanati'l-Osmanîyye 'adil-i âsafü'l- memleketi's- Süleymaniyye

(9)sadru's-sudûr bedrû'l- bûdûri'l- esdari'l- a'zam ve'l-vezîri'l- mükerrerem Bayram Paşa meddâ'llâhü zilâl-i 'adlihi ve ihsânihî 'alâ ma'ârifü'l-ümem hazretleri meclis-i şer'-i şerîf -i

(10)Nebevî ve mahfil-i dîn-i münîf-i Mustafa'ya Medîne-i Kayseriyye hısnı ebvâbından Yeni Kapu dâhilinde müşârün ileyh hazretleri binâ eylediği mevlevîhâne için

(11)vakf-ı âtiyü'l-beyân li- eclî't-tescîl mütevellî nasb eylediği mezbûr mevlevîhâne şeyhi olan 'umdetü's- sülehâi's- sâlıkîn zübdetü'l- etkiyâi'l- vâsılın

(12)Ramazan Efendi ibn Mustafa muvâcehenesinde ikrâr-ı sahîhü'ş- şer'î ve i'tirâf-ı sarîh-i mer'î klub salîfû'z- zikr Yeni Kapu dâhilinde vâki' bir taraftan mevlevîhâne

(13)cüneynesi ve bir taraftan sandık ve bir taraftan kal'a dıvarı ve bir taraftan tarîk-ı 'âmm ile mahdûd olub bir sofa ve bir oda ve bir matbah ve mahûtayı

(14)müştemîl olub müceddeden binâ eylediğim menzili ve bir tarafı cüneyne ve bir tarafı mevlevîhâne ve iki tarafı tarîk-ı 'âmm ile mahdûd olub şîrâ-yı şer'î ile iştirâ olunub

(15)mülk-i müşterâm olan on dört bâb dükkânı ve bir tarafı ba'zan cüneyne ve ba'zan melevî ve etrâf-ı selâsesi tarîk-ı 'âmm ile mahdûd olub hâlâ binâ olunan

(16)altmış bâb penbeci ve bir bâb berber dükkânı ve bir tarafı Serhan veledi Hatır ve bir tarafı Havis veledi Kabakulak mülkleri ve iki tarafı tarîk-ı 'âmm ile mahdûd

(17)müceddeden binâ olunan iki bâb ekmekci dükkânını ve medîne-i mezbûrede Kapan Mahallesi'nde vâki' etrâf-ı erba'ası tarîk-ı 'âmm ile mahdûd olub fevkânî

(18)tahtânî yirmi dokuz bâb odamı ve üç ahûrı müştemil olup südüsi merhûm Ferhâd Bey ibn Abdullah'ın eczâ-yı şerîfeye vakfı olub

(19)hamse-i istivâsı merhûm Ferhâd Bey'in veresesi ile Seyyid Ömer Efendi ve Halil Ağa ibn Abdî Bey ve Seyyid Ahmed Efendi'nin mülkleri olub Kapan Hanı dimekle ma'rûf

- (20)olan hânın hamse-i istivâsı verese-i merkûm ve mezbûrûn Ömer Efendi ve Halil Ağa ve Ahmed Efendi'den şîrâ-yı şer' üç bin gurûşa i'tirâf idüb teslîm-i semen ve
- (21)kabz-ı bey' itmekle mülk-i müşterâm olduktan sonra vakf ve habs idüb şöyle şart eyledim ki zikri sebkât iden menzilde olub ve hâna her kim şeyh
- (22)olursa mütevellî olub sâlifü'z-zikr dekâkîn ve hân-ı mezbûr isticâr olundukda merhûm Ferhâd Bey'in yevmî on bir eczâ-yi şerîfi tilâvet iden eczâhâna
- (23)vakfiye-i ma'mûlûn bihâsından ta'yîn ve tahsîs eylediği on bir buçuk akçede on altı buçuk akçesi hân-ı mezbûr icâresine edâ' bâkî icâresinden medîne-i
- (24)mezbûr i'mâlinde olub Talas nâm karyede vâkî' mescid-i şerîfin imâmına meşrûta ve yevmî altı akçe icâre-i zimmeti olub mevlevîhâne kurbında harâbe müşrif
- (25)etmekçi dükkânı arsası ve bir semerci dükkânı ve iki harâbe müşrif menzil 'arsası ve yine bir harâbe müşrif sûtire (?) arsasının civârı mürûr-ı eyyâm ile münhedim olub
- (26)aslâ ta'mîri vakfın müsâ'adesine mecâli olmamağla ücret-i mu'accele ve mü'ecceleyle icâr olunmak mescid-i mezbûr vakfına enfa've evlâ olmağla mütevellîsi olub hâzırın-ı bi'l-meclis
- (27)olan es- Seyyid Ahmed ibn Abdülkerim on bin akçe ücret-i mu'accele ve beher yevm ellîşer akçe hân-ı mezbûr icâresinden edâ' olunmak üzere ücret-i mu'accele ile bana icâr idüb
- (28)ve ben dahi hân-ı mezbûr icâresinden yevmî altışar akçe ücret-i mu'accele mescid-i mezbûr imâmına edâ olunmak üzere isticâr ve zikr olan iki etmekçi dükkânını tarh idüb bâkî kalan
- (29) hân ve dekâkîn icâresinden zikrleri sebkât iden menzîl ve mevlevîhâne ve odaları ve dekâkîn ve hân ta'mîre muhtâc oldukca rakabesine sarf olunub bâkî
- (30)icâresinin yevmî ikişer ba'de salâvâtî'l-fecr medîne-i mezbûrede vâkî' Cami'-i Kebîr'de kendi zevcem için birer cüz-i şerîf tilâvet iden otuz eczâhâna ve yevmî
- (31)bir akçe noktacıya ve bir akçe ser-mahfile virilüb salifü'z-zikr mevlevîhâne fukarâsı ta'âmiyeleri için yevmî yüz akçe ve mesnevîhâne yevmî yirmi akçe ve karî-yi Mesnevîye
- (32)yevmî üç akçe du'âgûya yevmî iki akçe imâm iki akçe ve bir buçuk akçe na'thâna ve dört akçe küttâba ve bir buçuk akçe dahi mü'ezzine ve ta'âm-ı tabh iden kimesneye yevmî üç
- (33)akçe ve iki akçe tabh şâkirdine ve yevmî dörder neyzen başıya ve üç akçe dahi neyzen şâkirdine ve yevmî iki akçe kudümzen ve birer akçe ferrâş ile meydâncıya
- (34)virülüb sâlifü'z-zikr etmekçi dükkânlarından hâsıl olan icârenin rakabe ve ta'mîrinden bâkî kalan icârelerinden mevlevîhânede vâkî' dokuz hücrede
- (35)olan dervîşlere yevmî birer akçe ve yevmî birer sabun akçesi ki rûz- merre ikişer akçeden yevmî on sekiz akçe virile ve yevmî dörder akçe dahi tekye-i mezbûrenin kandîl ve
- (36)hasırına virilüb ve yevmî sekiz akçe mütevellî ve şeyh olanlar mutasarrıf ola deyu vâkıf-ı müşarû'n- ileyh esbağullâhu te'âlâ a'leyhim hazretleri elfâz-ı dürebâr ve takrîr-i sâret
- (37)eshâmîlerine hâtmi hitâm buyurdıklarına vech-i meşrûh üzere sâdır olan ikrârlarını mütvellî-yi mumâ-ileyh bi'l- muvâcehe tasdîk ve bi'l- müşâvere tahkîk idüb âhar-ı
- (38)vâkıf tamâm olduktan sonra vâkıf-ı müşarûn-ileyh hazretleri i'âde-i kelâm idüb vâkıf-ı 'akâr eimme-i meşâhir rıdvânullâhu te'âlâ a'leyhim ecma'in hazerâtından
- (39)pişvâ-yı küll ve Rahmânî sebep İmâm-ı 'Azam ve İmâm-ı Efhâm Ebû Hanîfe-i Kûfî 'aleyhi'r-rahme katında lâzım olmağın zikr olunan 'akârın vakfiyetinden rücû'
- (40)idüb yine ke'l-evvel mülkûme ilhâk itdim mütevellî-yi merkûm bana teslîm eylesün deyu istirdâd eyledikde iş bu hâkim-i tevkî'-i refî'-i sâdr-ı kitâb 'anber-nikâb olan
- (41)hâkim-i hâsım huzûrunda mürâfa'-i şer'-i şerîf olduklarında mütevellî-yi mumâ- ileyh dahi kendüye lâzım ve mahal-i mülâyim cevâb-ı bâ sevâb tevcih ve 'âzim olub vakf-ı akâr
- (42)İmâmeyn-i Hümâmeyn katlarında husûsan ba'de't- teslîm 'ale'l- mütevellî-yi vakf lâzım kılınan olmak ile anların mezheb-i şerîfleri üzere vakfiyetin

(43)sihhat ve lüzûmuna hükm iderim deyücek hâkim-i mûmâ-ileyh dahi ma'âlf-yi cânibeyn ve kelâm-ı fârîkaynda te'emmü'l-i enis ve fikr-i refîk idüb cânib-i hayr-i'ibâr hakikat

(44)görüb vakfiyet-i 'akârın sihhat ve lüzûmuna hükm idüb ve cemî' evkâf-ı rüsûm-ı resm-i mâ'lûme ve tarz'-ı merkûme üzre vakf-ı sahîh lâzım olub

(45)min ba'd nakz-ı vakfiyyetine mehâll ve mahâll ve ihtilâl ve ibtâl mümteni'l-ihtimâldir femen bedelehû ba'demâ semi'ahû fe innemâ ismühû 'ale'llezîne yübeddilûne innallâhe semî'un 'alim ve icrâ'l-

(46)vâkıf-ı 'alel mülki'r- Rahîm cerâ zâlik hurrîre fi'l- yevmi'l-hâmis 'aşer min şehri Saferi'l- hayr sene seb'a ve erba'în ve elf hicreti menlehü'l-'izz ve'ş- şeref.